

Legal regulation of the public services mechanism under martial law

Dmytro Sahanovych

National Technical University "Dnipro Polytechnic", Dnipro

<https://orcid.org/0009-0001-6001-1858>

Abstract. *The legal regulation of public services under martial law is examined as a balance between state efficiency and human rights protection. The study analyzes transformations in service delivery mechanisms, legal uncertainties, risks of discrimination against vulnerable groups, and limitations in oversight of authorities. It proposes creating flexible legal frameworks to adapt to wartime challenges and post-war reconstruction, ensuring transparency and inclusivity.*

Keywords: *public services, martial law, legal regulation, human rights, legal uncertainty, transparency, inclusivity, administrative discretion.*

Правове регулювання механізму публічних послуг в умовах воєнного стану

Дмитро Саганович

Національний технічний університет

"Дніпровська політехніка", м. Дніпро

<https://orcid.org/0009-0001-6001-1858>

Анотація. *Правове регулювання публічних послуг в умовах воєнного стану досліджується як баланс між ефективністю держави та захистом прав людини. Аналізуються трансформації механізмів надання послуг, юридична невизначеність, ризики дискримінації вразливих груп та обмеження контролю за владою. Пропонується створення гнучких правових конструкцій для адаптації до викликів війни та післявоєнної відбудови, забезпечуючи прозорість та інклюзію.*

Ключові слова: *публічні послуги, воєнний стан, правове регулювання, права людини, юридична невизначеність, прозорість, інклюзія, дискреція влади.*

Сучасна система публічних послуг у сфері публічного управління стала ключовим елементом взаємодії держави та суспільства, а їх функціонування на засадах законності, доступності й відкритості виступає головними складниками правової держави. Проте під час впровадження особливих правових режимів, зокрема воєнного стану, механізм надання, регулювання і контролю за публічними послугами зазнає суттєвих трансформацій, які можуть як сприяти ефективному подоланню криз, так і породжувати нові ризики для громадянських прав і соціальної справедливості. Вважаємо, що правове регулювання механізму публічних послуг в умовах воєнного стану полягає у гнучкому співвідношенні загальних принципів публічного права з особливими режимами, коли держава змушена оперативного втручатися у всі сфери життя, включаючи комунікації, охорону здоров'я, соціальний захист, адмінпослуги, транспорт, освітні та інші сервіси.

Основою механізму публічних послуг виступає гарантія їх надання кожному на рівних правах та умовах, у прозорий та недискримінаційний спосіб, з дотриманням стандартів якості, оперативності, захисту персональних даних та ефективного оскарження. Воєнний стан, відповідно до ст. 64 Конституції, передбачає можливість тимчасового обмеження конституційних прав і свобод громадян, зумовлюючи розширення дискреції органів влади щодо механізму надання чи припинення окремих видів публічних послуг [1].

Введення воєнного стану є конституційно-правовою підставою для модифікації алгоритмів та процедур надання публічних послуг. Функції відповідних органів (центри адмінпослуг, місцеві держадміністрації, соціальні фонди, структури органів соцзахисту, МВС, суди) змінюються у такий спосіб, щоб унеможливити загострення безпекових ризиків, водночас не руйнуючи фундаментальні стандарти захисту особистості. До основних трансформацій механізму публічних послуг за умов воєнного стану належать: по-перше, тимчасове або часткове призупинення певних послуг (наприклад, нотаріальні дії, окремі реєстри, операції з виїздом/в'їздом громадян, реєстрація місця проживання); по-друге, спрощення або ускладнення процедур щодо встановлення/поновлення прав громадян; по-третє, впровадження нових послуг (наприклад, спеціальних довідок для ВПО, учасників бойових дій, осіб, які втратили житло); по-четверте, використання електронних сервісів "Дія" та інших державних платформ як базового каналу взаємодії.

Водночас, згідно зі ст. 16 Закону України "Про правовий режим воєнного стану", органи державної влади та місцевого самоврядування зобов'язані "забезпечити в установленому порядку безперервне функціонування підприємств, установ та організацій, що забезпечують життєдіяльність населення [1].

Серед ключових сфер, де публічні послуги зазнали кардинальних змін під час воєнного стану, можна виділити:

- реєстраційні та міграційні дії (обмеження виїзду для чоловіків, спрощення для ВПО та дітей);
- соціальна допомога та пенсійне забезпечення (автоматизація виплат, нові підстави для допомоги);
- освітні послуги (дистанційний формат, допуск до іспитів, автоматичне переведення студентів з небезпечних регіонів);
- медичне обслуговування (полегшений доступ до медикаментів та зниження формалізму при наданні допомоги);
- судові послуги (дистанційні слухання, віддалене подання позовів, обмеження судочинства у певних регіонах);
- послуги у сфері адміністративної юстиції та захисту прав людини (спрощення скарг і запитів, електронна комунікація).

Впроваджуючи спеціальні правові механізми щодо публічних послуг, держава балансує між потребою швидкого реагування (протидія диверсіям, тероризму,

незаконній міграції, мародерству) та імперативом захисту людини. Це виражається у: розширенні дискреційних повноважень адміністративних органів; скороченні термінів розгляду заяв; ускладненні оскарження дій посадових осіб; зростанні невизначеності для громадян щодо подальших варіантів дій.

Найбільш проблемною є відсутність чітко виписаного переліку "гарантованих послуг", що не можуть бути згорнуті навіть в умовах воєнного стану – такий перелік існує лише на концептуальному рівні (наприклад, не допускається повна відміна послуг з первинної медичної допомоги, екстреної соціальної підтримки, документування особи).

Системний аналіз дозволяє виявити ключові проблеми правового регулювання механізму публічних послуг в умовах правового режиму воєнного стану: 1) юридична невизначеність і прогалини, адже не всі діючі нормативно-правові акти мають механізми адаптації процедур під потреби воєнного стану; 2) норма про "тимчасове призупинення" рідко супроводжується чіткою інструкцією щодо альтернатив чи строків відновлення; 3) відсутність реального контролю за надзвичайними повноваженнями; 4) парламентський та судовий контроль формально зберігається, але через форс-мажорні обставини часто не може реалізовуватись оперативно й ефективно; 5) посилення дискреції органів влади і ризики зловживань. При цьому адміністрації можуть ухвалювати рішення без глибокого обґрунтування чи за "закритими алгоритмами", уникаючи прозорості; 6) ризики втрати доступу до послуг вразливими групами, оскільки переселенці, літні люди, особи з обмеженими можливостями, жителі окупованих територій частіше за інших не мають змоги отримати публічні послуги навіть у спрощеному порядку; 7) нестача оперативної інформації та неузгодженість комунікації, що проявляється як фрагментарність офіційних повідомлень щодо алгоритму дій, особлива проблема у критичних ситуаціях.

Отже, правове регулювання механізму публічних послуг в умовах воєнного стану слід визначити як баланс між мобілізаційною ефективністю держави і гарантованим захистом основоположних прав людини навіть у становищі надзвичайних загроз. Сучасне законодавство України, перебуваючи у процесі постійної адаптації, стикається із численними викликами: юридична невизначеність, неможливість підтримувати повний обсяг сервісів, ризик дискримінації особливо вразливих груп. У короткостроковій перспективі необхідне створення гнучких правових конструкцій, здатних відповідати як викликам війни, так і післявоєнній відбудові інституту публічних послуг, спираючись на принципи прозорості, інклюзії та верховенства права як в умовах стабільності, так і під час кризи.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.